

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	28 S.A. 2552	40	-	-

มรดกข้าวแพง

ประเพณีทานข้าวใหม่ - ทานหัวหิงไฟพระเจ้า

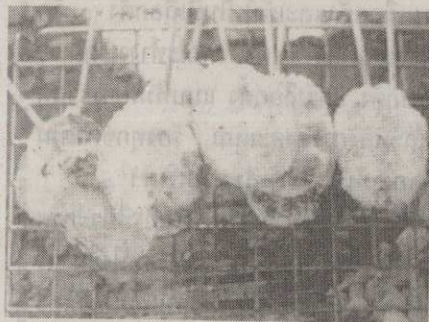
ในช่วงปลายเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม เดือนสีเหนื่อ ประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคม ชาวล้านนามีประเพณีสำคัญประจำเดือน ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ของเดือน นั้นคือประเพณี “ทานข้าวใหม่ - หิงไฟพระเจ้า”

หลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้ว ชาวนาต่างนึกถึงคุณของ “ผีปู่ย่า ผีตาตั่ว ผีล้าดินดำ” อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษผู้บุกเบิกเนื้อไร่แดนนา ผืนฟ้าที่ประทานสายฝน มีขุนน้ำประจำลธารไหล ได้หล่อเลี้ยงข้าวกล้าเติบโตงาม ผิดินผู้ค้ำหนุนมีคุณด้วยประทาน

เนื้อดินอันอุดม ให้สมบุญพูนผลจนสำเร็จเป็นเมล็ดข้าว จึงได้พากันจัดแบ่งข้าวเปลือกข้าวสารใส่กระหวง พร้อมข้าวสุก อาหารคาวหวาน ขนม ผลไม้ หมากพลูบู่หรี ใส่กระบะบัตร์พลี แล้วประกอบพิธีเช่นสรวงบูชา

ต่อมาชาวล้านนาได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก การบูชาคุณจึงนิยมทำบุญอุทิศตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งของพืชผลธัญญาจึงถูกจัดไว้ให้สาธุชาพระรัตนตรัยด้วย ภายหลังพลังศรัทธาพระศาสนาเข้มข้นขึ้นจึงจัดถวายพระรัตนตรัยเป็นหลักใหญ่ แต่ถึงอย่างไรก็ได้ทั้งคติเดิม กล่าวคือยังมีการทำบุญผ่านการ “ทานขึ้น

ข้าว” คือสำหรับอาหารอันมีข้าวใหม่เป็นหลัก อุทิศให้เจ้าแดนแผ่นดิน เทวดาพระนางธรณี เจ้าที่เจ้าแดนเจ้าแห่งเจ้าหน ตลอดจนญาติมิตรผู้ล่วงลับถ้วนหน้า

กล่าวถึงเฉพาะการทำบุญใหญ่ เรียกทั่วไปว่า “ทานข้าวใหม่” แต่ก็มีหลาย

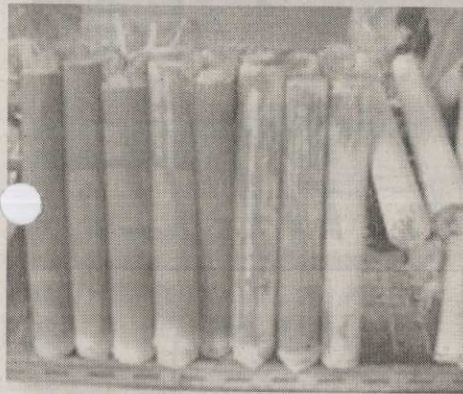
ท้องที่เรียกชื่อต่างกันไปได้แก่ ทานข้าวหล่อบาตร ทานข้าวล้นบาตร และทานดอยข้าว

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	28 S.A. 2552	40	-	-

ซึ่งแต่ละชื่อเกิดจากอาการที่เห็น คือเริ่มต้นทางวัดจะจัดภาชนะรองรับส่วนใหญ่เป็นบาตร
ที่บ้านที่นำเมล็ดข้าวไปทำบุญจะ “หล่อ” คือเทเมล็ดข้าวลงในบาตร เมื่อเห็นอาการเช่น
นั้นจนจินตนาจึงเรียก “ทานข้าวหล่อบาตร” และเมื่อข้าวเต็มบาตรก็เทข้าวออกกองไว้แล้วถวาย
บาตรขึ้นรับใหม่จนข้าวเต็มและล้นออกจึงเรียก “ทานข้าวล้นบาตร” สุดท้ายหลายบาตรเข้า
กองเมล็ดข้าวก็ใหญ่โตเหมือนภูเขา จึงเรียกว่า “ทานดอยข้าว” ซึ่งกองที่เป็นข้าวสารมองเห็น
เป็นสีขาว เรียก “ดอยเงิน” ส่วนกองข้าวเปลือกเห็นเป็นสีเหลืองเรียก “ดอยคำ”

ลักษณะการทำบุญ นอกจากจะทำบุญด้วยผลผลิตซึ่งเป็นเมล็ดข้าวล้วน ๆ แล้ว
ยังมีการแปรสภาพข้าวถวาย เช่น นำข้าวไปนึ่งสุกแล้วปั้นเป็นข้าวจี หรือใส่กระบอก
ไม้เผาไฟให้สุกเป็นข้าวหลามไปถวายพระ จึงมีคำเรียกติดปากอีกชื่อว่า “ทานข้าวจีข้าว

หลาม” ส่วนการ “ทานขันข้าว” จะนึ่งข้าว
ใหม่ถวายพร้อมอาหารปรุงรสพิเศษและพืช
ผลตามฤดูกาลอาทิ ถั่ว งา หัวมัน เป็นต้น

หนึ่ง ในวันเดียวกัน มีประเพณี
สำคัญอีกประเพณีหนึ่ง เรียกว่าประเพณี
“ทานหิ้วหิงไฟพระเจ้า” จะมีการจัด
เตรียม “หิ้ว” คือฟืนสำหรับเผาถวายเป็น
พุทธบูชา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ “พระเจ้า”

หมายถึง พระพุทธเจ้าได้ “หิง” คือฝังให้เกิดไอร้อน ซึ่งเรื่องนี้เกิดจากความรู้สึกของคน
คิดว่าในฤดูหนาวอากาศหนาวเย็น พระพุทธเจ้าก็คงจะหนาวเช่นกัน จึงเกิดกิจกรรมนี้ขึ้น
สำหรับฟืนที่ซั้มนักเป็นไม้ที่มีเนื้อสีขาว เช่น ไม้คนทาหรือชิงชี ไม้ตะคร้อ ไม้มะขาม เป็น
ต้น ฟืนที่หาได้จะถูกตัดให้ยาวประมาณ ๑ วาของเจ้าภาพแล้วมัดรวมกันให้ได้ ๘๐
ท่อน เท่าจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าคือ ๘๐ พรรษา นอกจากนี้ อาจมีท่อนไม้ไผ่
สอดใส่เข้าในกองไฟ เพื่อให้เกิดระเบิดเสียงดังตาม และพิธีกรรมนี้จะมีขึ้นในเช้ามือของ
วันนั้น

ประเพณีทานข้าวใหม่ก็ดี ประเพณีทานหิ้วหิงไฟพระเจ้านี้ก็ดี เป็นประเพณีที่
เหมาะสมกับวิถีชีวิตในสังคมเกษตร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในอดีต ปัจจุบันแม้สังคมจะเปลี่ยน
ไป แต่ประเพณีดังกล่าวก็ยังคงหลงเหลืออยู่ เพราะหากมองดูแก่นแท้แล้วจะเห็นได้ว่าเป็น
ประเพณีที่ส่งเสริมคุณธรรมขั้นสูงอันได้แก่ “กตัญญูกตเวทิตาธรรม” น้อมนำจิตใจให้อ่อน
โยน เคารพและเทิดทูนคุณค่าของบุญพาวาริชน จึงถือเป็นสิ่งจรรโลงศีลธรรม อันจะนำผลให้
คนในสังคมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ภาพประกอบด้วย ชญานธิ ธรรมธิ)